

Svenska Jägareförbundet

HANDLINGSPLAN VILDSVIN

Fastställt 2017-08-30

FOTO: THOMAS OHLSSON

INLEDNING OCH SYFTE

Handlingsplanen är Svenska Jägareförbundets viktigaste styrdokument för förvaltningen av vildsvin.

Handlingsplanen vänder sig i första hand till jägarkåren, markägare, övriga brukare, samt representanter i landets viltförvaltningsdelegationer men också den breda allmänheten och våra folkvalda politiker kan ha nytta av innehållet.

Handlingsplanen bygger på aktuell forskning och erfarenheter som vuxit fram i de län där vildsvinen förvaltats under en längre tid.

Syftet med handlingsplanen är att den ska utgöra en viktig grund och ett stöd för arbetet med den lokala förvaltningen av vildsvin.

Vildsvin är en art som ställer stora krav på jägare och markägare. Det är ett lärtäktigt högvilt som ger goda jakttillfällen och ett välsmakande, klimatsmart kött.

Den höga förökningstakten och vildsvinens förkärlek för jordbruksprodukter innebär särskilda utmaningar i förvaltningen. Vildsvin ska förvaltas med samma höga etiska värderingar som övrigt vilt.

Svenska Jägareförbundets jaktvårdskonsulenter har stor kunskap om vildsvinsförvaltning, skadeförebyggande och andra nödvändiga åtgärder och kan ge individuell rådgivning till jord- och skogsbrukare.

Utbildningar och temakvällar, ofta i samverkan med lokala avdelningar av LRF (Lantbrukarnas Riksförbund), kan anordnas efter förfrågan.

Verktyget *Vildsvinsbarometern* ger allmänheten, myndigheter och intresserade organisationer möjlighet att länsvis och månatligt följa vildsvinspopulationens utveckling. Vildsvinsbarometern fungerar också som rådgivning till lokala jägare, markägare och som en informationskanal till den breda allmänheten.

TRE VIKTIGA MÅLOMRÅDEN

Målområde Samverkan

lyfter fram betydelsen av en väl fungerande lokal samverkan mellan jägare, jordbrukare och andra intressenter. Vidare pekar vi också på betydelsen av att inom samverkan hitta gemensamma metoder att förebygga skador.

Målområde Jakt

lyfter fram avskjutningen som ett tydligt styrmedel mot beslutade målsättningar med vildsvinspopulationen. En hög jaktetik är alltid viktig och vildsvinsjakten ställer också andra krav på jägarna, jakten och hundanvändningen.

Målområde Foder

lyfter fram Svenska Jägareförbundets ställningstagande vad beträffar utfodring i allmänhet men också förbundets syn på utfodring i stödjande, avledande

och åtlände syfte. Fodret som används ska vara väl sammansatt, anpassat för viltet och av hög kvalitet. Lämpligt viltfoder är grovfoder som ensilage och spannmål, ärtor, majs och bönor.

Svenska Jägareförbundet anser att utfodring i stödjande syfte inte ska förekomma under vegetationsperioden. Redan idag är det förbjudet att använda livsmedel som innehåller animaliskt protein som foder till vilt (EG Förordning 1774/2002). Det innebär således att till exempel bröd och matrester inte får användas. Svenska Jägareförbundet avråder helt från användning av sockerbetor.

FOTO: THOMAS OHLSSON

FAKTA

Latinskt namn:

Sus scrofa.

Årsunge:

Vildsvin vars ålder inte överstiger 12 månader från födseln.

Smågris:

Vildsvinsunge upp till cirka 4 månaders ålder. Smågrisar diar och är beroende av modern. Sugga som åtföljs av smågrisar är fredade under hela året enligt Jaktförordningen 1987:905.

FOTO: THOMAS OHLSSON

HISTORIK

Vildsvin har funnits länge i Sverige. Redan under stenåldern fångades och tämjdes vildsvin i landet.

I och med jordbrukets framväxt sågs vildsvinen alltmer som ett problem och de utsattes för omfattande förföljelse. Detta, tillsammans med att vildsvin blandades in i tamsvinsraserna, medförde att den svenska vildsvinsstammen decimerades och den ansågs helt utrotad i slutet av 1700-talet.

Vildsvin har länge hållits i hägn. De är svåra att stängs-la in och rymningar har ägt rum, till exempel skedde en rymning under 1970-talet från ett hägn vid Trosa. Detta medförde att det under slutet av 1970-talet fanns ett antal mindre, frilevande vildsvinspopulationer i landet.

Riksdagen beslutade år 1981 att alla vildsvin i landet skulle utrotas, med undantag för en mindre population om cirka 200 djur vid Mörkö och Tullgarn i

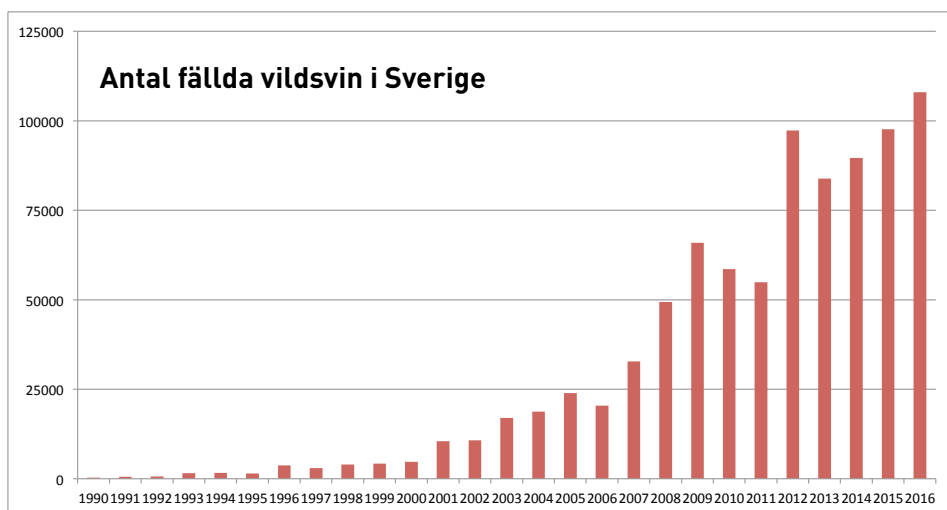
Stockholms län. Dessa skulle få finnas kvar i forskningssyfte (prop. 1980/81:82 JoU 16, rskr. 174). En viss avskjutning genomfördes, men fortsatta rymningar från hägn ledde till att vildsvinsstammen spreds och ökade.

1987 beslutade Riksdagen att vildsvinen skulle räknas till de inhemska arterna och ha hemortsrätt i landet (prop. 1986/87:58 om jaktlag).

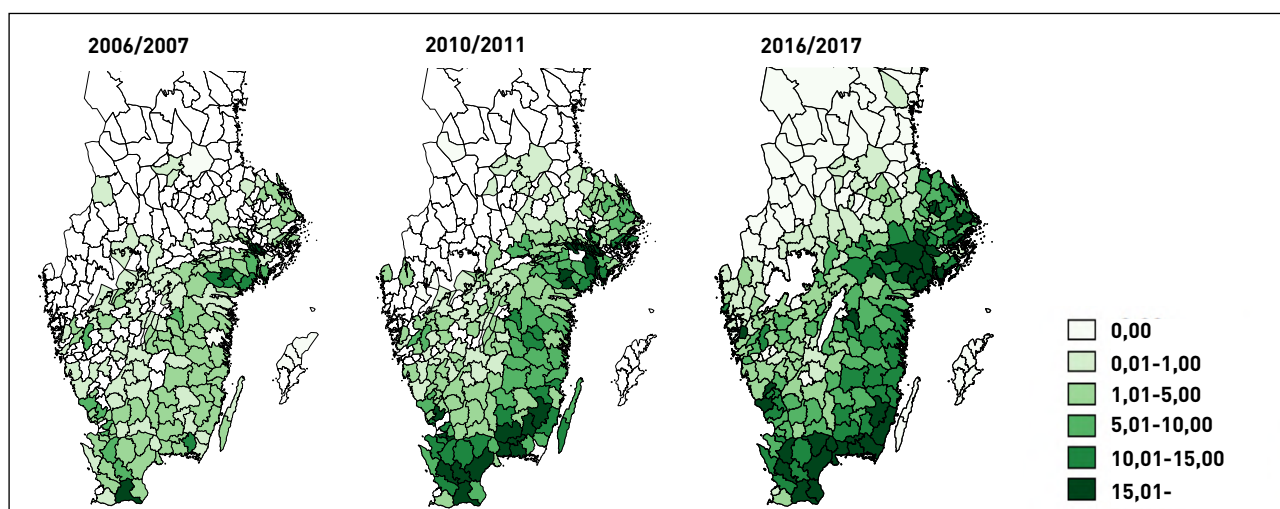
Utveckling

Vildsvinen uppvisar ett antal egenskaper som skiljer dem från de flesta andra klövviltarter i landet och som har betydelse för förvaltningen.

Vildsvinen lever i matriarkat, det vill säga grupper ledda av ett eller flera äldre besläktade hondjur som fungerar som ledarsuggor. Ledarsuggan synkroniserar brunsten hos hondjuren i gruppen och lär sina ungar ett funktionellt socialt beteende.

Figur 1. Den beräknade avskjutningen av vildsvin 1990/1991–2016/2017. Källa: Svenska Jägareförbundets viltövervakning.

Figur 2. Den beräknade avskjutningen av vildsvin per 1 000 hektar jaktåren 2006/2007, 2010/2011 och 2016/2017. Källa: Svenska Jägareförbundets viltövervakning.

Vildsvin är allätare och den största delen av födan består av vegetabilier, men det ingår även animalisk föda. De är huvudsakligen nattaktiva och aktiviteten börjar ofta vid solnedgången och pågår sex till åtta timmar.

Vildsvinsstammens utveckling skattas främst med hjälp av avskjutningen. Vid uttolkning av resultaten behöver man därför ta hänsyn till eventuella förändringar i jakttryck, vilket till exempel kan ske när vildsvinet etablerar sig i nya områden. Sett över tid ger avskjutningen emellertid en god bild av utvecklingen (figur 1). Detsamma gäller frekvensen viltkollisioner med vildsvin (Svensk Naturförvaltning 2011).

Vildsvinsstammen fortsätter att öka då vildsvinen fortfarande befinner sig i en expanderingsfas efter deras återinträde i den svenska faunan. Ökningen kommer att fortsätta i ytterligare många år i takt med att vildsvinen etablerar sig i nya områden. I områden där vildsvinen har etablerats kan den lokala popula-

tionen stabiliseras kring en nivå där antalet ökar vissa år och minskar andra år. Svängningarna beror främst på jakttrycket, men även andra faktorer påverkar, som vinterklimat och god födotillgång under ollonår.

Vildsvin är svårinventerade och åtelkameror är ett viktigt hjälpmedel för att kunna skatta stammens storlek. Inom viltforskningen används tekniken idag med framgång för en rad viltarter. Nuvarande regelverk kring användandet av åtelkameror är dock väldigt strikt och behöver en översyn för att möjliggöra användandet av detta viktiga förvaltningsverktyg.

Utbredning

I Sverige förekommer vildsvin allmänt i södra Svealand och i större delen av Götaland. De tätaste populationerna finns i södra och östra delarna av Götaland. Idag förekommer vildsvin även i mellersta Svealand och de sydöstra delarna av Norrland och expansionen norrut fortsätter (figur 2).

Värden

Vildsvinen har på relativt kort tid blivit en av de viktigaste viltarterna vid jakt i södra och mellersta Sverige.

Många tiotusentals jägare bedriver vildsvinsjakt. Bruttojaktvärdet av vildsvin beräknades till cirka 100 miljoner kronor jaktåret 2005-2006, då knappt 25 000 vildsvin fälldes i landet (Matsson m.fl. 2008). Av det totala värdet utgjordes ungefär 40 procent av köttvärdet och cirka 60 procent av rekreationsvärdet. En avskjutning om 100 000 vildsvin beräknas avkasta cirka 3 000 ton kött.

Den huvudsakliga avskjutningen består av unga vildsvin, som har ett högre köttvärde. Vildsvinskött får dock inte, till skillnad från hjortvilt, säljas eller ges bort av en jägare direkt till en konsument.

Svenska Jägareförbundet, tillsammans med en rad andra berörda organisationer, anser att regelverket är i stort behov av förenkling för att möjliggöra småskalig försäljning av vildsvinskött. Nuvarande system gör att jägarnas incitament för att bedriva mer jakt kan minska då det egna husbehovet är fyllt.

Befolkningens ökade intresse för nyttigt, närproducerat och klimatsmart kött är ökande och möjligheten till småskalig försäljning skulle avsevärt underlätta för konsumenterna att få tillgång till vildsvinskött.

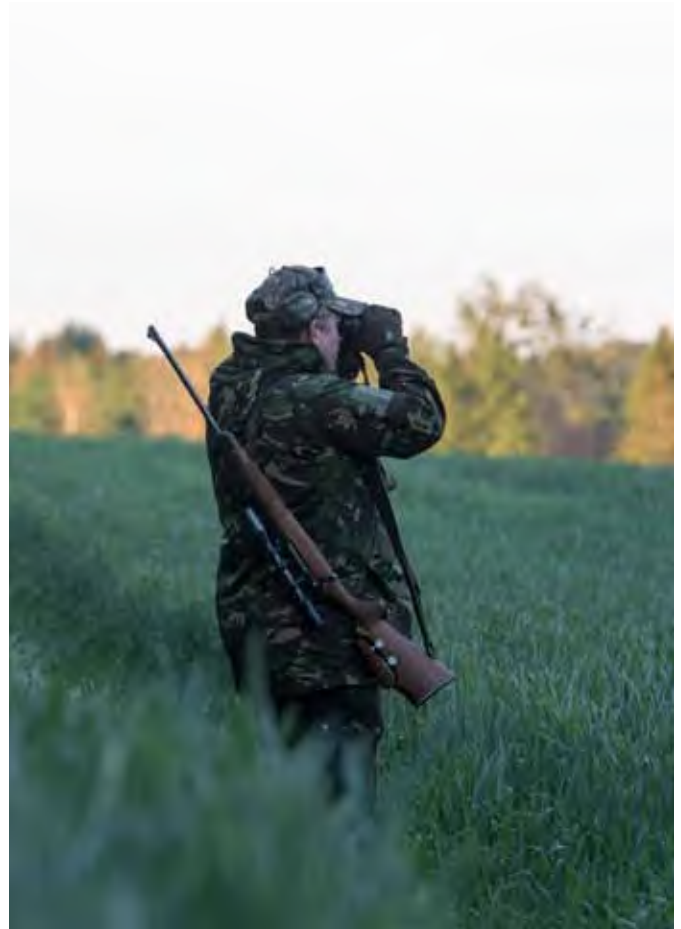

FOTO: LARS NILSSON

FOTO: LENA RUNER

Problem

Vildsvin kan orsaka skador på jordbruksgrödor (Jordbruksverket 2014), i trafiken, trädgårdar, och i stadsnära och offentliga rekreativmiljöer.

När det gäller skador på jordbruksmark finns troligen inget enkelt, rätlinjigt samband mellan vildsvinstammens storlek och skadeomfattningen. I vissa områden kan svåra skador uppstå redan vid en relativt gles vildsvinspopulation, medan det i andra områden kan vara måttliga eller små skador trots höga populations-tätheter. Troligen beror skadeomfattningen på ett flertal faktorer såsom jordbruksmarkens fördelning i landskapet, val av grödor, vildsvinstammens sammansättning (brist på kapitala djur som ledarsuggor kan leda till ökad skadebild) samt intensiteten i de skadeförebyggande åtgärderna (Thurfjell 2011).

I samband med fodersök kan vildsvinen också åstadkomma skada på enskild tomtmark. Kvarlämnad fallfrukt, trädgårdsavfall och andra begärliga växter i trädgårdarna är några anledningar till att vildsvinen dras till dessa områden. Att temporärt sätta upp enkla elstängsel brukar kunna ge mycket god effekt.

I landskapsbildningen förekommer områden där jakt inte bedrivs i den omfattning som kunde vara önskvärt och befogat. Exempel på denna typ av områden kan vara naturreservat, kommunala marker, parker, friluft-

områden och andra stadsnära områden. Då vildsvinen helt ostört får anpassa sig till dessa miljöer och populationen får utvecklas fritt kan det leda till olika former av lokala problem, något som är viktigt att beakta när det kommer vildsvin till urbana miljöer. Att generellt undanta jakt i dessa miljöer är en dålig idé. Det är bättre att utgå från att jakt alltid är tillåten enligt redan givna ramar och reglera viltstammarna i landskapet genom jakt. Generellt torde det kunna medföra att vildsvinens etablering i stadsnära miljöer störs och försvåras. I dessa miljöer bör man generellt vara mycket restriktiv med att åtla, men erfarenheterna pekar på att man kan få en säker avskjutning och bra resultat genom att nyttja en tillfällig åtelplats.

Svenska Jägareförbundet vill att:

• **Regelverket för småskalig försäljning av vildsvinskött ses över så att småskalig försäljning direkt till konsument möjliggörs. Detta skulle vara ett incitament för ökad jakt.**

Svenska Jägareförbundet har under lång tid arbetat för att nu gällande regelverk kring användandet av åtelkameror genomgår en översyn. Vi välkomnar det lagförslag som nu föreligger och som kan komma att leda till enklare regler och slopad tillståndsplikt för användning av åtelkamera. Detta är ett positivt steg, dels för att det underlättar jakten på vildsvin men också för att förenklingar underlättar viltförvaltningen.

FOTO: STEFAN WAHLBERG

MÅLOMRÅDE SAMVERKAN

För en lyckad vildsvinsförvaltning är samverkan av största vikt. Det gäller såväl mellan olika jägare som mellan jägare, lantbrukare, arrendatorer och markägare. Andra berörda parter kan vara företrädare för samfälligheter, golfbanor etc. Oavsett om markägaren själv är jägare, lantbrukare eller endast arrenderar ut sin mark, så har han/hon ett stort ansvar och bör vara delaktig i hur jakten bedrivs på fastigheten.

Jaktvårdskretsarna har en viktig uppgift att initiera samverkan. Till stöd för jaktvårdskretsarna finns Svenska Jägareförbundets jaktvårdskonsulenter och förtroendevalda. Brist på samverkan kan leda till en kvalitativ dålig vildsvinsstam, samt ökade skador på jordbruksmark och andra känsliga områden. För att nå en väl avvägd populationstäthet och kvalitet i vildsvinsstammen är en gemensam och väl förankrad målbild av vildsvinsstammen av stor betydelse.

Möjligheten att åstadkomma en fungerande samverkan bygger i hög grad på att hitta lokala resurspersoner som har ett stort förtroende bland både markägare och jägare och som kan driva processen.

Det är många gånger en fördel att börja i liten skala och sedan utöka samverkan allt eftersom. Ofta kan samverkan runt eftersök vara en lämplig början. Därefter kan samarbetet utvidgas till att gälla övriga delar utifrån vad det lokala behovet.

Samverkan kan vara viktigt kring flera aktiviteter och kan omfatta flertal olika områden, till exempel:

- Eftersök
- Åteljakt, utfodring samt avledande åtgärder
- Jakt för att förebygga skada
- Samjakt - koordinerad jakt
- Samverkan i befintliga strukturer, till exempel i skötselområden och viltvårdsområden.

Om markägaren arrenderar ut både jakten och jordbruket så är markägarens roll att balansera dessa intressen, se till att kommunikationen mellan jordbruksarrendator och jakträttsinnehavare fungerar, samt att båda parter känner att de får gehör för sina respektive roller. Parterna bör å sin sida göra det de kan för att stödja varandras verksamheter.

Markägaren bör inte lägga över sitt eget ansvar på den ena eller den andra parten, eller missbruka sin ställning genom att ställa den ena parten mot den andra. En betydligt bättre inriktning, som borgar för en god förvaltning samt minskad problematik, är att verka för att jordbrukaren åtar sig att vara observant på om skador uppstår och i så fall snarast meddela detta till jägarna, samt att jägarna i sin tur hjälper till genom att jakt bedrivs i skadekänsliga marker.

Det är viktigt att kontrollera vad jaktupplåtelseavtalet säger om jaktgäster när det rör sig om arrenderade marker. Vid oklarheter diskutera frågan med markägaren. För viltvårdsområden är det viktigt att komma ihåg att till exempel områdesjakt på vildsvin kräver ett särskilt årligt beslut på viltvårdsområdets årsstämma.

I viltvårdsområden, eller andra jaktliga sammanlutningar, är det också viktigt att man inte generellt undantar områden från jakt eller på annat sätt försvårar jakten på vildsvin. Samtidigt bör man se över var vildsvinen skapar problem och se till att jakten styrs utifrån detta.

Har man områden där vildsvinen orsakar problem bör man intensifiera jakten där. Det gäller även i områden nära bebyggelse eller tätorter.

Eftersök

Vid vildsvinseftersök krävs oftast tillgång till både spårhund och en ställande hund. En lista över möjliga eftersöksekipage i området bör upprättas utifrån en genomgång av tillgängliga och lämpliga ekipage. Jaktlagen bör även komma överens om hur eftersök över jaktlagsgränserna ska hanteras.

Vildsvin omfattas liksom hjortviltet av den så kallade tvåtimmarsregeln. Den utgör en lagstadgad skyldighet att inför varje jakttillfälle säkerställa att ett tränat eftersöksekipage ska kunna finnas på plats inom två timmar efter skott.

Åteljakt samt utfodring

För att effektivisera jakten är det vanligt att man använder åtlar. Detta fungerar bäst om man anlägger det antal åtlar som man kan besätta samtidigt under jakten. Av denna anledning kan det även vara bra att diskutera nyttjandet av eventuella gemensamma åtlar.

Ett annat effektivt hjälpmedel för att minska eller förebygga skador under växtsäsongen är att använda styrande utfodring. Ett alternativ är att anlägga avledande viltåkrar med samma, eller mer attraktiva, grödor än på produktionsåkrarna. Under växtsäsongen förläggs sedan allt jakttryck och störning till produktionsfälten.

De jaktlag som ingår i ett samverkansområde bör skapa gemensamma riktlinjer för åtling och utfodring. Det är av stor vikt att överenskommelsen gäller över större områden, till exempel ett älgskötselområde.

Jakt för att förebygga skada

Jordbruksmark kan drabbas av skador vid olika tidpunkter, bland annat beroende på vilka grödor som odlas. Även andra områden, till exempel grö-

FOTO: THOMAS OHLSSON

områden, golfbanor etc. kan behöva skyddas. Om jaktlagen gemensamt kommer överens om att bedriva jakt för att förebygga skada kan resurserna (jägarna) koncentreras till de områden där man för tillfället gör mest nytta. Fler jägare ger också möjligheter att få en mer kontinuerlig bevakning och effektivare jakt.

Vid skador på jordbruksmark underlättas den skadeförebyggande jakten om jordbrukaren tar upp skjutgator i grödan, detta görs normalt på vändtegen. Jaktlaget bör även komma överens med jordbrukaren om möjlighet till transport av mobila skjuttor och uttransport av skjutet vilt.

Jordbrukaren bör känna ansvar för att hålla uppsikt över jordbruksmarken och meddela jägarna direkt när skada uppstår. Jägarna bör åta sig att jaga vildsvin i anslutning till skadepåverkad gröda när jordbrukaren har meddelat att skador uppstått. Avskjutningen inriktas mot de yngre djuren för att på så sätt uppnå skrämseffekter.

Vid skydds jakt i gröda kan det vara motiverat att söka tillstånd för att använda rörlig belysning, vilket annars inte är tillåtet. Om sådana behov finns är så är det Jägareförbundets uppfattning att dessa ska hanteras både skyndsamt och generöst av länsstyrelserna.

Samjakt - Koordinerad jakt

Gemensamma, koordinerade jakter efter vildsvin är ofta nödvändigt, då vildsvinens hemområden för det mesta sträcker sig över flera jaktmarker. Stora vinster i jakt och förvaltning kan nås genom att bestämma en

tid då man försöker besätta alla åtlar i området, vid jakt för skydd av gröda, samt hundjakt.

Tidpunkter för samjakt med hund styrs utifrån vilka typer av hundar som finns att tillgå. Hundar som jagar rådjur och hjort får inte användas förrän 1 oktober. Hundar som enbart jagar vildsvin får användas från den 1 augusti till den 31 januari.

Samverkan i befintliga strukturer

Utifrån lokala förutsättningar och personliga kontakter finns stora möjligheter att skapa samverkansformer som passar de lokala förhållandena. Att använda befintliga strukturer såsom jaktvårdskretsar, älgskötselområden, viltvårdsområden, etc. för sitt arbete brukar underlätta.

Där intresse för en mer formaliserad samverkan finns kan man bilda ett samverkansområde som kan fungera på liknande sätt som ett älgskötselområde. Oavsett hur samarbetet är utformat så har man kommit en god bit på väg om man följer denna handlingsplans råd och rekommendationer.

I stadsnära och urbana miljöer ställs högre krav på samverkan och samordning, bland annat på grund av de utmaningar som tidigare beskrivits. I dessa miljöer ökar i regel antalet intressenter som i ett tidigt skede bör tas med i samverkan. Exempel på intressenter kan vara olika kommunala företrädare inklusive företrädare för skolor, personal som arbetar med parkunderhåll, polisen, företrädare för fastigheter och föreningar.

FOTO: THOMAS OHLSSON

MÅLOMRÅDE JAKT

När man bestämt målet för den lokala vildsvinspopulationen, om den ska öka, minska eller hållas oförändrad, utgör avskjutningen det absoluta styrmedlet. Avskjutningen måste anpassas till populationens storlek och sammansättning kopplat till målsättningen, vilken bör ta stor hänsyn till den lokala skadebilden.

Vid all jakt gäller att ”anpassa jakten efter tillgången på vilt” (§4 JL 1987:259). Det är också ”förbjudet att locka vilt från annans jaktområde” (§34 JL 1987:259). Denna lagtext är viktig att ta i beaktande vid främst åteljakt.

I korta ordalag innebär detta att om man inte själv styr över en vildsvinspopulation så ska avskjutningen i ett delområde inte ligga avsevärt över medelavskjutningen i område som helhet, och att de vildsvin som skjuts inte medvetet lockas från annans mark.

Hur många och vilka?

För att ta reda på hur många vildsvin det är rimligt att skjuta på en jaktmark så får man använda sig av avskjutningsstatistiken och vad som fälls i den berörda jaktvårdskretsen. Det gör man genom att gå in på www.viltdata.se. Om man då till exempel ser att det skjuts 10 vildsvin per 1 000 hektar i den berörda jaktvårdskretsen så motsvarar det ett fällt vildsvin per år om man har 100 hektar.

För att förhindra skada är inte detta applicerbart då det kan krävas en högre avskjutning på exempelvis skadekänslig gröda. Notera dock att åtling lockar vildsvin och att det medför ökad vildsvinsnärvaro och skadefrekvens i närområdet. Åtling bör därför placeras på okänsliga marker.

Om målsättningen i ett område är att bibehålla eller öka vildsvinsstammen bör minst 80 procent av den totala avskjutningen utgöras av årsungar.

Är målsättningen istället att minska stammen måste även andelen unga vuxna hondjur i avskjutningen ökas. Dessa jagas företrädesvis under perioden september-november, då risken är minst för att de är smågrisförande eller har lämnat kulingarna i boet.

I områden där målet istället är att öka antalet vildsvin bör i motsvarande grad en försiktighet råda när det gäller att skjuta vuxna hondjur.

Bra med hög medelålder

En hög andel unga individer i avskjutningen medför att medelåldern i vildsvinspopulationen hålls hög, vilket i sin tur leder till att den sociala strukturen bevaras. Detta är mycket viktigt för att minska skador på exempelvis jordbruksmark. Samtidigt är köttet hos unga djur av allra bästa kvalitet.

En hög medelålder innebär också att tillräckligt många galtar får möjlighet att bli kapitala (sju år eller äldre).

Förökning och dödlighet

Vildsvinens höga förökningstakt medför att en lokal population kan fördubblas årligen under gynnsamma förhållanden.

I södra Sverige får varje produktivt hondjur i genomsnitt fem kulingar i varje kull. (Bergqvist & Paulsen 2010). Klimatet har dock en betydande inverkan på populationens utveckling och under stränga vintrar kan dödligheten vara hög bland årsungarna.

Kulingar födda under tidig höst och framåt har dåliga förutsättningar att överleva vintern under sådana omständigheter, då endast cirka 75 procent överlever sina första tre levnadsmånader. Dödligheten hos äldre vildsvin utgörs till största delen av jakt. Den övriga dödligheten, på cirka 10 procent, utgörs till största delen av trafikolyckor och drunkning.

Skjut aldrig ledarsuggan

En grundförutsättning vid jakt på vildsvin är att aldrig skjuta ledarsuggorna. De lär sin avkomma ett funktionellt socialt beteende och synkroniserar brunsten hos övriga hondjur i gruppen. Utan denna styrning kan resultatet bli ökade skador på åkermark samt att det föds fler kullar spridda över årets samtliga månader.

För att bedöma vildsvinens ungefärliga ålder i en jakt-situation används kroppsstorlek och pälsfärg. Årsungar av vildsvin har oftast randig päls upp till 3-5 månaders ålder. Denna övergår till en jämnt rödbrun päls som efterhand mörknar. Stora färgvariationer förekommer och man bör därför inte enbart förlita sig på pälsfärg för åldersbestämning, utan man måste ta hänsyn till helhetsintrycket. Liksom hos kid och kalvar hos rådjur och älg kan man också se skillnader i huvudform när man jämför årsungar av vildsvin med äldre djur. Unga vildsvin har kort huvud med rak nosrygg.

Efter skott och vid inrapportering till Viltdata åldersbestäms vildsvinen utifrån status på de fyra främsta mjölk-tänderna i underkäken (se faktaruta).

Aldrig först - aldrig störst

En god regel vid avskjutning är att alltid skjuta jägar-mässigt. Detta innebär att avskjutningen i en grupp börjar med de minsta djuren. Regeln "Aldrig först - aldrig störst" innebär att man aldrig skjuter på det första djuret i en grupp som är i rörelse och inte heller på de största djuren i en grupp.

Samma etiska regler gäller vid jakt efter vildsvin som på annat vilt. Vildsvinsjakt ställer höga krav på skjutskicklighet och jägare som ska jaga vildsvin rekommenderas därför att skjuta Vildsvinspasset varje år för att träna på skyttet.

Hundar för vildsvin

Avseende etik och hundanvändning ska jaktledaren genast avbryta jakten med den hund som betar sig olämpligt med hänsyn till viltet. Hundar som upprepat visar tendenser att skada friskt vilt ska inte användas eller förses med munkorg under jakt.

Var särskilt uppmärksam på hundarnas beteende när flera hundar används i samma såt. Även om man vet att en hund agerar lämpligt på egen hand kan situationen och arbetssättet snabbt förändras då hunden får sällskap av andra hundar.

Vildsvin får jagas med hund från första augusti, men då är det ett strikt krav att hunden inte jagar annat vilt, enbart "vildsvinsspecialister" får användas.

Vilka hundar som är lämpliga för vildsvinsjakt kan inte avgöras i förväg, mycket talar dock för att det är individens karaktär snarare än rasen som är avgörande.

FAKTA

Åldersbestämning av vildsvin med hjälp av framtändernas utseende.

Är alla fyra framtänderna mjölk-tänder betraktas vildsvinet som årsunge. Det ser man genom att de fyra främsta tänderna bildar en rundad framkant. Hos fjolingar som börjat byta tänder är framtänderna olika långa i varierande grad. Hos vildsvin äldre än 22 månader är framtänderna jämlånga och bildar en relativt rak linje.

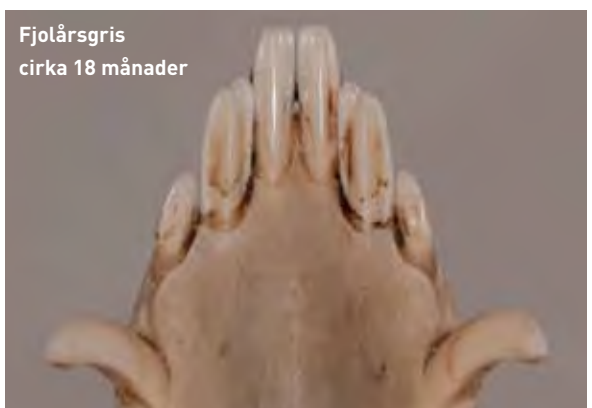
Årsunge
högst 10 månader

Årsunge
cirka 12 månader

Fjolårsgris
14-16 månader

Fjolårsgris
cirka 18 månader

Fjolårsgris
21 månader
eller äldre

FOTO: THOMAS OHLSSON

MÅLOMRÅDE FODER

Tidigare fanns i Sverige ingen tradition av att jaga klövvilt på platser där vi utfodrar dem, men i och med vildsvinens återkomst uppstod ett behov av att anordna särskilda platser för detta.

Begreppsmässigt skiljer vi på utfodringsplatser, där man inte jagar, och åtelplatser där syftet är att jaga.

Foder som används ska vara väl sammansatt och anpassat för viltet. Fodrets kvalitet ska vara hög och utfodringsplatsen ska hållas städad och hygienisk.

Lämpligt viltfoder är grovfoder som ensilage samt spannmål, ärtor, majs och bönor. Det finns även särskilda viltfoderblandningar samt avrenspellet som kan användas. Den som levererar foder måste vara registrerad foderföretagare hos Livsmedelsverket (EG Förordning 183/2005).

Redan idag är alla livsmedel som innehåller animaliskt protein förbjudet att använda som foder till vilt (EG Förordning 1069/2009). Det innebär således att till exempel bröd och matrester inte får användas.

Svenska Jägareförbundet avråder från användning av sockerbeter.

FAKTA

Utfodring i stödjande syfte:

Tillförsel av foder för att förhindra svält.

Åtel för jakt:

Tillförsel av mindre mängd foder vid specifik plats där jakt sker i syfte att uppnå effektiv och selektiv avskjutning.

Avledande utfodring:

Tillförsel av foder i syfte att vara avledande från skadefärliga jordbruksgrödor.

Jaktförberedande utfodring:

Tillförsel av foder i syfte att styra vildsvinen inför ett jakttillfälle för ökat jaktresultat.

Nedan beskrivs olika former av utfodring som i något syfte används inom vildsvinsförvaltningen.

Utfodring i stödjande syfte

Under den tid på året då viltet har svårt att hitta föda på grund av stort snödjup eller djup tjäle har markägaren och jakträttshavaren ett gemensamt ansvar för att ge viltet skydd och stöd, till exempel genom att tillföra foder för att förhindra svält (se Jaktlagen § 4). Sådana förhållanden uppstår oftast under perioden

november-april, men även under annan tid om stort snödjup råder. Under sådana förhållanden är det lämpligt att utfodra i stödjande syfte. På en foderplats ska inte mer foder läggas ut än vad som äts upp innan det blir otjänligt.

Svenska Jägareförbundet anser att utfodring i stödjande syfte inte ska förekomma under vegetationsperioden.

Åtling för jakt

Åteljakten är effektiv och ger möjlighet till en selektiv avskjutning.

Om ingen överenskommelse finns med grannjaktlagen avråds från att åtlar placeras närmare en jaktlagsgräns än 200 meter.

Samma avstånd, det vill säga 200 meter, bör även gälla till större trafikerade vägar, växande gröda eller andra skyddsvärda marker, om inte överenskommelse gjorts med berörd jordbrukare.

Under vegetationsperioden ska inte jakt förekomma ”i skogen”, utan ska istället koncentreras till skadefärliga områden om sådana finns i närheten.

Med en timerstyrd foderspridare eller så kallad rulltunna kan man åstadkomma en effektiv åtelplats genom att enbart sprida något eller några enstaka kilon foder per dygn. På en åtelplats ska inte mer foder spridas per dygn än vad som konsumeras vid ett vildsvinsbesök.

Avledande utfodring

I vissa områden kan utfodring, i kombination med jakt på den mark man vill skydda, fungera avledande och därmed minska skador i jordbruksgrödor.

För att avledande utfodring ska fungera krävs stora sammanhängande marker med en gemensam förvaltning, samt att denna plats är helt fredad från jakt.

En avledande utfodringsplats ska placeras långt ifrån skadefärliga områden. Även åtlar som det ej jagas på kan fungera avledande under vegetationsperioden.

Jaktförberedande utfodring

Under vissa förutsättningar kan förberedande utfodring inför ett jakttillfälle vara ett effektivt hjälpmedel för att öka jaktresultatet.

Detta gäller om samverkan över stora arealer är etablerad eller om man förfogar över så stor areal att man förvaltar en egen vildsvinsstam. Denna utfodring ställer höga krav på en hög avskjutning.

FOTO: JOHNNY OLSSON

RÅDGIVNING

Vildsvinsbarometern

Till stöd för brukare och jägare så har Svenska Jägareförbundet tagit fram Vildsvinsbarometern, (www.jagareforbundet.se). Den ger länsvis, månatlig information om bedömd skadesituation, utveckling av vildsvinsstammen och praktiska råd. Informationen uppdateras av ansvariga jaktvårdskonsulenter som i sin tur, i respektive län, har ett kontaktnät bland jägare och jordbrukare.

Inventeringar

Att skapa sig en bild över vildsvinsstammens utveckling är viktigt och det finns flera verktyg. Direkta inventeringar är svår genomförda men det finns instrument att använda för att se trender. Jägarnas avskjutningsstatistik samt rapporterade viltolyckor ger en bild av variationer i täthet över tid. Ett annat system som lanserades under 2016 är Klövviltsobsen vars systematik påminner om den väl etablerade Älgobsen (www.viltdata.se).

Sjukdomar hos vildsvin

Vildsvin är generellt friska djur. Det är dock vanligt med parasitangrepp. Lungmask på kultingar är mer regel än undantag, men dessa läker för det mesta ut och påverkar oftast inte djurets kondition nämnvärt. Skabb förekommer på vildsvin, men är tämligen ovanligt.

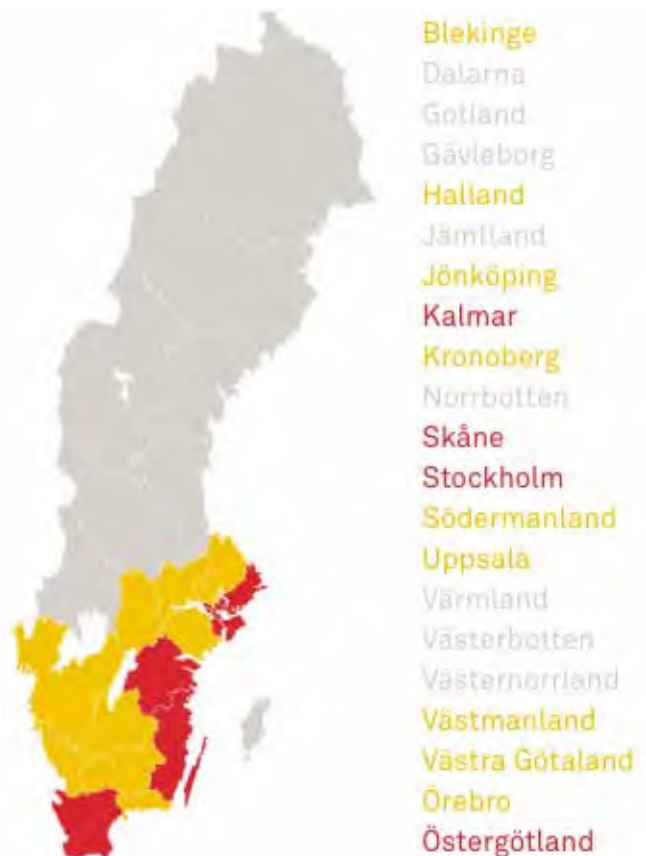
Vildsvinen kan vara bärare av trikiner (*Trichinella* spp), även om det är mycket sällsynt. I Sverige genomförs årligen över 50 000 prover och av dessa vildsvin bär normalt 1-5 på trikiner (Statens Veterinärmedicinska anstalt, SVA 2016).

Eftersom trikiner kan smitta människa och orsaka svår och i vissa fall dödlig sjukdom rekommenderas starkt att allt vildsvinskött ska trikinestestas innan konsumtion. Vildsvinskött som ska säljas eller ges bort måste enligt lag passera en av Livsmedelverket godkänd vilthantlingsanläggning (www.livsmedelsverket.se).

Det finns två sjukdomar som 2017 inte bedöms finnas i Sverige men som är ett potentiellt hot. Det är klassisk svinpest och afrikansk svinpest. Ett utbrott i Sverige skulle kunna få förödande konsekvenser för såväl vildsvinsjakten som tamsvinsproduktionen.

Klassisk svinpest konstaterades senast i Sverige 1947 och bedöms vara utrotad. Den afrikanska svinpesten har vi aldrig haft, men sedan några år är den spridd i de baltiska länderna och för närvarande sprider den sig snabbt i Östeuropa, inklusive Polen.

Sjukdomen är mycket smittsam och har en hög dödlighet. Smittan kan leva länge i biologiskt material som träck, blod och kött, inklusive kylt, fryst, rökt och saltat

Jägareförbundets vildsvinsbarometer. Rött betyder hög uppmärksamhet, gult måttlig uppmärksamhet och grönt normal uppmärksamhet. Län med grå fält har för liten stam för att ge översiktlig status. Bilden visar aktuellt läge september 2017.

kött. Det är därför förbjudet att införa köttprodukter till Sverige från länder där smittan finns. Det är dessutom av stor vikt att jägare som besöker länder som har afrikansk svinpest följer de rekommendationer som finns på SVA:s och Jordbruksverkets hemsidor. Det handlar bland annat om rengöring av skor och kläder, att inte ta hem jakttroféer, samt att vänta minst 48 timmar efter hemkomst innan man har kontakt med svenska djur.

Samarbete med myndigheter

Svenska Jägareförbundet har en viktig roll för att tidigt upptäcka utbrott av viltsjukdomar och har ett nära samarbete med berörda myndigheter avseende sjukdomsövervakning. Jägareförbundet har även en given roll vid myndighetsbeslut om konkreta åtgärder vid ett eventuellt sjukdomsutbrott.

Särskild rådgivning

Svenska Jägareförbundets jaktvårdskonsulenter har stor kunskap om vildsvinsförvaltning, skadeförebyggande och andra nödvändiga åtgärder där individuell rådgivning till jordbrukare är möjlig. Utbildningar och temakvällar, ofta i samverkan med lokala avdelningar av Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) kan anordnas efter förfrågan.

FOTO: THOMAS OHLSSON

REFERENSER

Bergqvist G & Paulson S. 2010. Vildsvin skjuts på åtel – och är dräktiga nästan året om. Svensk Jakt 9, sid 104–106.

http://www.naturforvaltning.se/media/14878/vildsvinets_populationsstorlek_utbredning_och_tillv_xt_i_sverige_april_2011_.pdf

<https://www.livsmedelsverket.se/produktion-handel--kontroll/livsmedelskontroll/livsmedelsanlaggningar/eu-godkanda-anlaggningar/sektion-iv---kott-franfrilevande-vilt/>

Jordbruksverket 2014. Vilt-skador i lantbruksgrödor, Rapport JO 16 SM 1502

Mattsson L, Boman M & Ericsson G. 2008. Jakten i Sverige – ekonomiska värden och attityder jakt-året 2005/06. SLU. Adaptiv förvaltning av vilt och fisk. Rapport 1.

Thurfjell, Henrik (2011). Spatial behaviour of wild boar. Diss. Umeå : Sveriges lantbruksuniv., Acta Universitatis agriculturae Sueciae, 1652-6880 ; 2011:45 ISBN 978-91-576-7589-7

<http://www.sva.se/analyser-och-produkter/referenslaboratorium/nrl-vid-sva/trikinfynd-tabell>

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/sjukdomarochsmittskydd/smittsamadjursjukdomar/mulochklovsjuka/tainteheimulochklovsjukaellerafrikanskvinpestfaranresan.4.e01569712f24e2ca09800011404.html>

Svenska Jägareförbundet

Produktion: Svenska Jägareförbundet & Malou K Media 2017. Omslagsfoto: Thomas Ohlsson

www.jagareforbundet.se